



„Socialistické uvažovanie nevyplýva primárne z predstavy o potrebe zvyšovania daní, ale z neschopnosti predstaviť si iné modely budovania infraštruktúry a služieb, ako cez daňový systém.“

Martin Vlachynský



www.iness.sk/podporte



/iness.slovakia



/instituteINESS



/INESSinstitute



/iness.slovakia

Mesačník
MARKET FINESSe vydáva:

INESS – Institute of Economic
and Social Studies
Na Vršku 12
811 01 Bratislava

tel.: +421-2-5441 0945
e-mail: iness@iness.sk

DESIGNED BY V

Editorial

Richard Ďurana



Cena elektriny atakuje historické maximá. Niežeby sa to už v minulosti nestalo, každá komodita si skôr či neskôr prejde výstupom na amplitúdy. Horšie ale je, keď „tam hore“ zostane dlho, a možno aj navždy, a negatívne zasiahne ceny prakticky všetkého, s čím ako spotrebiteľia prideme v našich bežných životoch do kontaktu. A hlavne, keď **dôvodom takejto dlhovekosti vysokej ceny sú regulácie a nie jej nedostatok**. V prípade elektriny sa do jej rastúcich cien imprintujú zelené regulácie Európskej únie a jej ambiciózne ciele znížiť emisie oxidu uhličitého. **Tento cieľ je bezo sporu správny. Otázkou je však cesta, ako sa k nemu dostať.** A práve tá, na ktorú nastúpila Európska únia, je problémom, a to hneď z viacerých dôvodov. Prvým je skutočnosť, že systém emisných povoleniek nespôsobuje len náklady pre producentov v podobe samotnej ceny povolenky, ale aj nárastu ceny elektriny, do ktorej sa premietajú aj náklady na rastúce ceny povoleniek. Druhým je podkopávanie konkurencieschopnosti európskych producentov – problém vysokej ceny elektriny sa totiž vzťahuje len na nich. Na ostatných kontinentoch, ktoré k „zelenému úsilíu“ pristupujú ležernejšie, výrobcovia produkujú svoje tovary pri výrazne lacnejšom vstupe elektriny, čo spôsobí zníženie kompetitívnosti európskych firiem a ich zatváranie so všetkými sprievodnými sociálnymi javmi. No a po tretie sa lokálnym úsilím celosvetový problém zlepši tak marginálne, že to atmosfére na konci dňa (alebo aj dekády či storočia, ak chcete), významne nepomôže. Európa si príliš ambicióznymi plánmi Zelenej dohody píl konár pod vlastným zadkom, výsledkom čoho bude ochudobnenie jej obyvateľov. **Dnes sa nám to zdá ako sci-fi, ale už dnes sa napr. viaceré veľké slovenské firmy potýkajú s problémom extrémne vysokých cien elektriny a otvorene hovoria o odchode zo Slovenska** alebo o „zatvorení krámu.“ Príbeh je o to smutnejší, že sa týka aj tzv. nízkoemisnej výroby, na ktorú v iných krajinách EÚ pre výrobcov uplatňujú rôzne kompenzačné schémy. Na Slovensku sú tieto schémy veľmi slabé, čo celý problém popísaný vyššie zrýchľuje. Aj preto sme minulý týždeň usporiadali medzinárodnú konferenciu *Priemysel na odchode?* s podtitulom *Ako znížiť riziko odchodu priemyslu zo Slovenska vplyvom rastúcej ceny povoleniek?*

Konferencia nebola verejná, pozvaní boli predovšetkým podnikatelia s energeticky náročnou výrobou, zástupcovia kompetentných úradov, poslanci NR SR a príslušných parlamentných výborov, a v dvoch paneloch vystúpila politická špička, pod ktorú táto agenda spadá (minister hospodárstva Richard Sulík, či štátny tajomník Ministerstva financií Marcel Klimek), ako aj rečníci z ČR, Poľska, a Bruselu. O priebehu konferencie a jej výstupoch, ako aj o téme samotnej, píšeme v tomto čísle obšírnejšie.

Zdravotníctvo si dáva od reformného úsilia malú pauzičku, ktorý trvá už viac ako 15 rokov. **Niežeby v sektore nebolo cítiť neefektivity**, na to ani nepotrebuje vkročiť do nemocnice, **na také bratislavské Kramáre sa vám stačí pozrieť aj z opodiaľ**. Po posledných voľbách sa čakalo, že viac ako dekáda mrzačenia modelu manažovanej konkurencie, ktorý sa tu podarilo nejakým politickým zázrakom vystať pred 15 rokmi, konečne skončí. Nestalo sa, namiesto toho sa na stole objavili návrhy na obmedzovania zisku zdravotných poisťovní a pod. Úplne sa pritom stráca meta pohľad na celý systém. Ako píše kolega Martin Vlachynský v jednom zo svojich článkov: „V diskusii mi od politikov, ale aj záujmových združení chýba odpoveď na jednoduchú formulovanú otázku: aký systém chcete? Chcete systém manažovanej konkurencie? Dobré, tak poďme sa baviť, ako ho dobudovať. Chcete niečo iné? Dobré, ale pomenujte to konkrétne, nie prázdny floskulami ako „štát musí prevziať opraty“ alebo „prvoradý je záujem pacienta.““ Aj preto sme, vychádzajúc z našej aktuálnej publikácie *Reformný reštart v zdravotníctve*, prispeli v pripomienkovom konaní k novej „zdravotníckej novele“ ôsmimi pripomienkami. Prečítať si ich môžete v texte v tomto čísle Market Finessa [na strane 7 a 8](#).

Na záver, ale rozhodne nie v poslednom rade, by som vám chcel dať do pozornosti **otvorenie prihlasovania do už piateho ročníka Ekonomickej olympiády**. Ak máte doma stredoškolačka alebo poznáte aktívnych učiteľov na stredných školách, prepošlite im prosím [informácie zo strany 13](#).

Prajem vám príjemné a inšpiratívne čítanie,

Richard Ďurana

Obsah

Aj elektrina rastie	3
Uhlík na prídel	3
Čo majú spoločné emisné povolenky s Bitcoinom?	4
Nedávajme homeopatiká chudobným deťom	6
Je tu reforma!	7
Reformný reštart	8
Cena za dôchodkový kompromis so Sme rodina je privysoká	9
Nové publikácie	11
INT 3/2021 Desatoro otázok pre ministra práce k zvyšovaniu minimálnej mzdy	11
Podujatia	11
Konferencia: Priemysel na odchode?	11
Prihlasovanie do 5. ročníka Ekonomickej olympiády je spustené!	13
Seminár pre novinárov - Desatoro otázok pre ministra práce k zvyšovaniu minimálnej mzdy	14
Vlogy a podcasty	14
INESS publikácie	15
INESS knihy	15

Aj elektrina rastie

Martin Vlachynský



Diskusie o trhoch sa aktuálne podobajú na modifikovanú riekanku: „Rastie, rastie, čo má cenu, všetko rastie.“ O stavebných materiáloch či čípoch sa napísalo veľa, pozrime sa na elektrinu.



Cena elektriny na Pražskej energetickej burze (ktorá je relevantná aj pre Slovensko) sa rok pred začiatkom pandémie pohybovala okolo 50€ za MWh, pridaj alebo uber pár eur. V marci 2020 klesla k 40€ a hranicu 50€ opäť zlomila až v decembri 2020. Odvtedy však letí hore rýchlejšie ako miliardári do vesmíru. Aktuálne sa jej cena pohybuje okolo 75€.

Dôvodov je celý rad. S koncom pandemického útlmu prišlo k nárastu dopytu. Ten však nie je nijak dramatický, vo väčšine štátov sa na medziročnej úrovni pohybuje **okolo 2-3%**. V niektorých štátoch prišlo k odstavkam veľkých zdrojov, tie sa ale dejú pravidelne. Kartami zamiešalo aj počasie. Menej vetra spôsobilo v prvom polroku 2021 len v Nemecku pokles výroby z veterných zdrojov o 16 %, čo je pokles 12TWh, ekvivalent ročnej produkcie troch menších reaktorov. Museli byť nahradené z plynových a uhoľných zdrojov. Tomu **zodpovedal nárast emisií** – plynové narástli o 15 %, hnedouhoľné o 36 % a čiernouhoľné o 44 %.

Čitateľ isto vie, že emisie musia byť „vykúpené“ **emisnými povolenkami**. Tu je najzaujímavejšia časť príbehu. Okolo roku 2017 boli emisné povolenky s cenou 5€ za tonu považované takmer za zlyhaný projekt. Regulačné zmeny a ekonomický rast však pred pandemiou vyhnali cenu povolenky k 25 eurám. Pandémia znamenala krátkodobý prepád ceny, no od jesene 2020 je to ródeo. Cena povolenky vyletela až na dnešných 50 eur za tonu. Pre **informáciu** – plynová elektráreň vytvorí zhruba pol tony CO₂ za na každú vyrobenú MWh a uhoľná skoro tonu.

Rast dopytu zo strany priemyslu na vysvetlenie rastu cien povoleniek zďaleka nestačí. Prichádzajú ďalší dvaja páchatelia. Jedným je pritvrdzovanie emisných cieľov EÚ (Plán obnovy a Fitfor55), druhým monetárne uvoľňovanie. Na trh s povolenkami okrem priemyslu naskákali aj hedžové fondy s rukami plnými peňazí. **Trhový veštcí hovoria**, že sa máme pripraviť aj na cenu 90€ za tonu.

Má to podľa vás ťažšie priemysel v krajinách s **vysokoemisnou výrobou elektriny**, ako je Nemecko, alebo Česko, alebo

nízkoemisnou, ako je jadrové Slovensko? B je správne! Vďaka jednotnému energotrhu sú totiž ceny elektriny v regióne rovnaké. Ale Nemecko aj Česko presmerovávajú významnú časť výnosov štátu z predaja povoleniek na kompenzáciu cien elektriny pre priemysel, kým Slovensko len pár eur. Väčší zmysel tak dáva produkovať v uvedených krajinách so „špinavšou“ elektrinou. Aj toto sú paradoxné výsledky snáh preregulovať sa k emisnej nirváne...

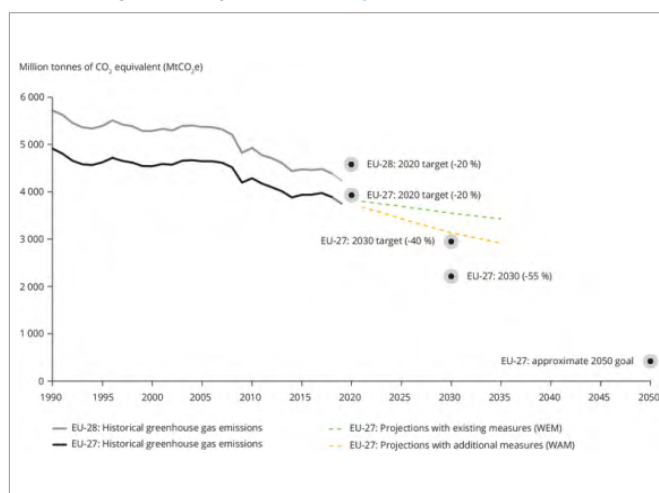
HN, 2.8. 2021

Uhlík na prídel

Martin Vlachynský



Náklady na znížovanie emisií za posledné dve dekády v EÚ boli citeľné. Len na Slovensku ročne zaplatíme stovky miliónov na podporu obnoviteľných zdrojov energie, ďalšie milióny idú na zateplňovacie a kotlíkové dotácie, či na rozvoj elektromobility. Nemalá časť nákladov je ukrytá vo vyšších cenách tovarov, pretože výrobcovia musia nakupovať emisné povolenky (tých sa v EÚ predalo už za 57 miliárd eur), či vyvíjať čoraz zložitejšie motory. (Zrozumiteľne o detailoch fungovania emisných povoleniek píše Radovan Ďurana v samostatnom texte, ktorý nasleduje **hneď pod týmto textom na strane 4.**)



V roku 1990 vyprodukovalo EÚ 27 zhruba 5 miliárd ton oxidu uhličitého. Množstvo emisií odvtedy klesalo a do roku 2020 klesli ročné emisie CO₂ pod 4 miliardy ton. Všetky vyššie spomínané náklady tak znížili produkciu emisií o vyše miliardu ton ročne, v súlade so starým záväzkom EÚ znížiť emisie o 20 %.

Ak by súčasná politika znížovania pokračovala, do roku 2030 by emisie klesli na zhruba 3,5 miliardy ton. EÚ ale mala ambicióznejší cieľ znížiť emisie o 40% oproti roku 1990, teda pod 3 miliardy ton ročne. Píšem „mala“ – minulé leto sa cieľ zmenil na 55% pokles. V roku 2030 tak budú musieť emisie klesnúť k 2 miliárdam ton.

To znamená, že za necelých 10 rokov budeme musieť emisie znížiť dva krát viac, ako sme ich znížili za posledných 30 rokov. A pozor, výhládový cieľ do roku 2050 je priblížiť sa uhlíkovej neutralite, teda takmer k nule!

Pýtate sa ma, ako to EÚ chce dosiahnuť, keď nízko visiace ovocie je už obrátené? Paneláky sú zateplené, veľké fabriky menia technológie ako o život a autá sa boja aj naštartovať. Odpoveďou je totálna vojna proti uhlíku. Kobercový nálet.

Stanovenie tak ambiciózných cieľov znamená, že už nebude výnimky. Ak je váš dom pripojený do centrálného zásobovania teplom, vaša tepláreň si musí kupovať emisné povolenky. Ak sa odpojíte, tak pre vlastnú kotolničku žiadne povolenky nepotrebuje. Tomuto bude koniec, emisné povolenky majú po novom zasiahnuť nielen lodnú a cestnú nákladnú dopravu, ale aj vykurovanie budov. Na výnimky budú musieť zabudnúť aj malí podnikatelia. Farmári sa musia pripraviť na reguláciu toho, čo môžu chovať a pestovať.

Takýto krok bude mať značné dopady na bohatstvo a štruktúru výdavkov ľudí. V roku 2018 skúsil francúzsky prezident zvýšiť uhlíkové dane na palivo a ulice ma zaplavili státisíce „žltých viest.“ Uvidíme, aká bude reakcia v iných krajinách, keď sa zo zdaňovania a prísneho limitovania vypusteného uhlíka stane celoeurópska politika. Stratégia „Fit for 55“ de facto znamená, že uhlík bude na prídel. Ak v tomto ciele ostane EÚ vo svete sama, dopad na klímu bude minimálny. Dopad na náladu v EÚ však bude dramatický.

HN, 30.8. 2021

Čo majú spoločné emisné povolenky s Bitcoinom?

Radovan Ďurana



Kombinácia limitovanej ponuky povoleniek, poklesu objemu bezplatne prideleného objemu povoleniek a hlavne sprísnenie klimateckej politiky v súvislosti so Zelenou dohodou (Green deal), preradili povolenky do kategórie Bitcoinu, ropy, striebra či zemného plynu.



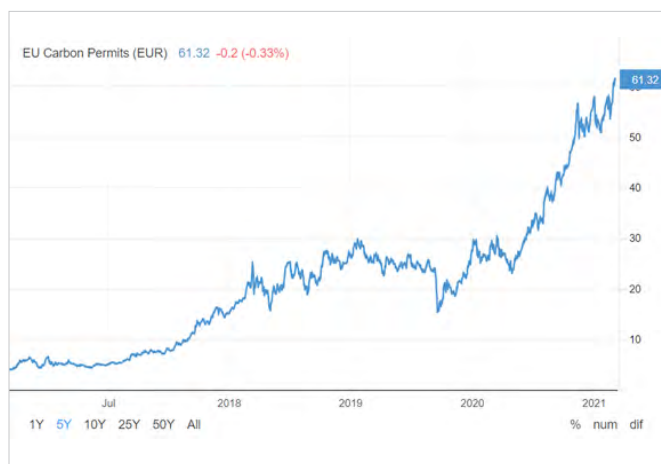
Na trhu každoročne pribudne niekoľko desiatok nových liekových Správy o cene emisných povoleniek boli kedysi predmetom diskusií o neschopnosti bruselskej administratívy „vytvoriť“ trh. Dnes je ale situácia úplne iná. Spektakulárny 127 % rast ceny za posledný rok však neznamená len smútok nad premeškanou investičnou príležitosťou, ako v prípade Bitcoinu. Znamená to tiež prudký nárast ceny elektrickej energie a cien priemyselných výrobkov.

Cena elektriny vzrástla z 50 eur na 90 eur za posledný rok. Do značnej miery odráža nárast cien povoleniek. Teoreticky by bruselská administratíva mohla byť spokojná. Povolenky majú zvyšovať cenu vypúšťania uhlíka. Ale pôvodný plán bol pozvoľná zvyšovať jej cenu, aby tak postupne spoločnosť

dokázala reagovať investíciami a zmenou správania na nové podmienky.

Takýto skokový rast ale asi nikto nečakal. Premietne sa nielen do spotrebiteľských cien elektriny, ale aj do cien priemyselných výrobkov. A to je len prvý problém. Tým druhým je rovnováha na trhu. Keďže stále neexistuje uhlíkové clo, európski výrobcovia sú v porovnaní so svetom, kde povolenky ešte neexistujú, vo veľmi zložitej situácii. Európska komisia samozrejme nedokáže zareagovať hneď.

Je pritom nastavené pravidlo, že objem povoleniek každý rok bude klesať. Ceny povoleniek, tak budeme chtiac-nechtiac sledovať musieť, budú sa výrazne dotýkať nášho správania. Preto sme sa rozhodli zverejniť prehľad o obchodovaní s emisiami. Snáď vám to uľahčí cestu v snahe pochopiť nový fenomén doby.



Čo sú emisné povolenky?

Jedna emisná povolenka umožňuje producentovi emisií vypustiť do ovzdušia tonu oxidu uhličitého, alebo jeho ekvivalentu. Každý producent, ktorý je povinný predkladať povolenky, musí za každý rok vydať správu o množstve vytvorených emisií, overenú nezávislým overovateľom. Ku každej tоне vypusteného CO₂ musí za evidovať do 31.3. nasledujúceho roka do centrálného európskeho systému jednu povolenku, ktorú vlastní. (Emisná povolenka = EUA European Union Allowance)

Kde sa berú emisné povolenky?

Emisné povolenky uvádzajú do obehu členské štáty EÚ na základe dohodnutých pravidiel. Časť z nich poskytujú emitentom zadarmo. Viac ako polovicu dodávajú na trh prostredníctvom týždenných aukcií (aktuálne tak distribuujú 57 % povoleniek ročne). Príjmy z aukcií povoleniek sú príjmami členských štátov, v prípade Slovenska končia tieto príjmy v Environmentálnom fonde.

Kto musí predkladať emisné povolenky?

Emisné povolenky musia predkladať elektrárne, teplárne a priemyselné podniky zaradené do systému ETS (Emissions Trading System) [1], ktorý je platný pre všetkých 27 krajín EÚ, Nórsko, Island a Lichtenštajnsko. Ide o 15 000 producentov emisií. Svoj systém povoleniek naviazalo na ETS aj Švajčiarsko, pripojiť by sa časom mohla aj Veľká Británia. Do ETS ešte patrí letecký priemysel prevádzkujúci lety medzi európskymi

letiskami (1 500 firiem). Ten získava 82 % povoleniek zadarmo, 15 % musí nadobudnúť v aukciách.

Prečo sú povolenky poskytované aj zadarmo?

Domáci producenti kovov či chemikálií by mali výrazne vyššie náklady na výrobu, ako zahraniční dovozcovia, na ktorých sa nevzťahujú pravidlá ETS. Kým nebude zavedené uhlíkové clo na dovoz Carbon Border Adjustment Mechanism, časť povoleniek bude poskytovaná zadarmo. Ich množstvo pravidelne klesá, v roku 2026 by už žiadne povolenky nemali byť zadarmo. Energetika dnes nedostáva žiadne bezplatné povolenky (s výnimkou Maďarska, Bulharska a Rumunska). Priemysel už len zhruba 30 % povoleniek. Špecifické odvetvia však môžu dostávať viac. Ani povolenky zadarmo však nie sú úplne zadarmo. Podnik má „právo“ na bezplatné emisie len v takom objeme, aký pri výrobe daného produktu vypustia najefektívnejší producenti daného produktu na trhu. Ak sú jeho emisie vyššie, musí si povolenky dokúpiť.

Koľko je emisných povoleniek

Pri spustení ETS sa spočítali plánované emisie jednotlivých štátov na základe ich emisných cieľov, a tak sa určila suma povoleniek. Teraz komisia vychádza z jednotného cieľového objemu emisií pre celý trh. V roku 2021 ide o 1,6 mld. povoleniek (tým pádom aj ton emisií) ročne. Tento objem sa znižoval každý rok o 1,7 %, od roku 2021 sa znižuje o 2,2 % ročne, teda zhruba o 40 miliónov ton. To predstavuje ročne pokles emisií zhruba o jedno „celé Slovensko“. V systéme ETS je dnes polovica skleníkových emisií v EÚ.

Čo je cieľom obchodovania s povolenkami?

Zavedenie európskeho systému obchodovania s povolenkami (ETS) má dva ciele. Preniesť cenu=spoločenské náklady emisií do ceny produktov a služieb. Druhý cieľ je limitovať celkový objem emisií. Takýto systém sa označuje ako Cap (limit na emisie) and trade (cena jednej tony emisií vzniká na trhu).

Kde sa obchoduje s povolenkami?

Všetky aukcie sa odohrávajú na spoločnej platforme, [burze EEX v Lipsku](#), v Nemecku. Na tejto burze tiež existuje [sekundárny trh](#), kde sa dá obchodovať s povolenkami, či futuritami a opciami na povolenky.

Čo je to trh s povolenkami?

Príklad: Tepláreň v aukcii získala 10 000 povoleniek. Do ovzdušia vypustila len 9 000 ton CO₂ a na účte jej tak ostalo 1 000 povoleniek. Týchto 1 000 povoleniek si môže nechať do ďalšieho obdobia, alebo ich predáť na trhu inému producentovi, ktorý nemá dostatok povoleniek.

Ako vyzerá trh s povolenkami

Európska komisia reguluje množstvo povoleniek uvádzaných na trh. Ak posúdi množstvo dostupných povoleniek za vysoké, môže odložiť aukciu s povolenkami. Tieto povolenky neuvedené na trh ostávajú v tzv. rezerve (Market Stability Reserve). Touto rezervou Komisia manipuluje s ponukou povoleniek, a teda aj s ich cenou [2].

Komisia môže stiahnuť z trhu neuplatnené povolenky. Komisia sa snaží udržiavať objem cirkulujúcich povoleniek v rozsahu 400 – 833 mil. Od roku 2023 bude časť povoleniek v rezerve, presahujúca objem aukcií predchádzajúcich rokov, automaticky zanikať.

Existuje trh s povolenkami aj v iných častiach sveta?

Áno, vo svete je aktuálne [24 schém obchodovania s povolenkami](#), napríklad v Mexiku, na Novom Zélande, v Austrálii, Kalifornii, ale už aj v Číne. Existujú aj mestské schémy, napr. v Tokiu či Pekingu. Európsky trh je najväčší – 75 % obchodovateľných povoleniek na svete sa obchoduje v Európe, v peňažnom vyjadrení to predstavuje 85 % trhovej hodnoty.

Čo sa stane ak emitent neodovzdal pri zúčtovaní dostatok povoleniek?

Dostane vysokú pokutu (100 eur za tonu) a chýbajúce povolenky musí aj tak doložiť.

Aké sú dopady ceny povolenky (EUA) na produkciu uhlíka?

Odhaduje sa, že pre sektor energetiky sú ceny EUA nad odhadovanou hodnotou 50 eur dôvodom na prechod na bezuhlíkové technológie. Pre priemyselnú výrobu sú potrebné ceny nad 70 eur. V prípade znižovania emisií v oceliarskom priemysle by ceny museli presiahnuť 80 eur. Na využívanie vodíka sú potrebné ceny v rozpätí 80 – 100 eur. [OECD odhaduje](#), že systém ETS prispel k zníženiu objemu emisií o cca 10 %.

Môžu byť zahraničné povolenky použité v Európe?

Už nie. Pôvodne to možné bolo, ale ich nadbytok držal cenu povolenky príliš nízko.

Čo sa deje s výnosmi z aukcií povoleniek?

Podľa direktívy EÚ by minimálne 50 % prostriedkov malo byť použitých na energetické a klimatické účely. Prostriedky by mali byť investované do znižovania emisií v priemysle a energetike. V období 2020 – 2030 získa výnosy z aukcií 450 miliónov povoleniek aj [Inovačný fond EÚ](#), z ktorého sa odhadom 20 mld. eur použije na „zelené“ projekty. Ďalších cca 14 mld. eur z aukcií získa [Modernizačný fond](#), z ktorého môže čerpať 10 krajín strednej a východnej Európy, vrátane Slovenska.

Čo znamená program opatrení Fitfor55 pre obchodovanie s povolenkami?

Obchodovanie s povolenkami sa má rozšíriť o nový sektor lodnej dopravy. Upraviť sa majú pravidla pre emisie z leteckej dopravy. Vzniknúť by mal samostatný systém obchodovania s emisnými kvótami pre cestnú dopravu a budovy.

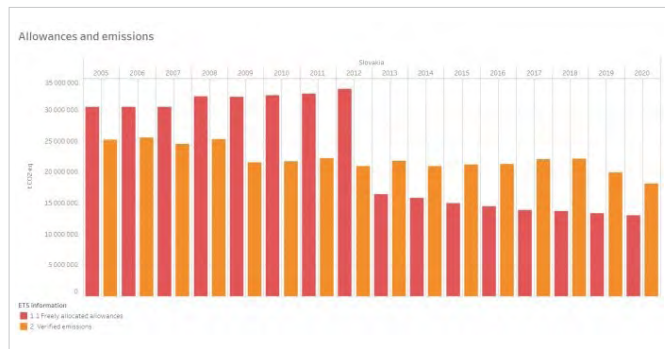
Národná alokačná tabuľka:

http://emisie.icz.sk/files/NAT_2021-2025_SK.pdf

Zoznam zapojených prevádzok:

<https://www.minzp.sk/files/oblasti/politika-zmeny-klimy/ets/zoznam.pdf>

Graf povoleniek poskytnutých zadarmo a objem celkových emisií krajín zapojených do ETS:



Zdroj: <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/dashboards/emissions-trading-viewer-1>

Náš vlog **#Na vršku** na tému emisné povolenky:



[1] Do európskeho systému ETS spadajú sektory, ktoré generujú CO₂ z výroby elektriny a tepla, energeticky náročné priemyselné odvetvia vrátane ropných rafinérií, oceliarní a výroby železa, hliníka, kovov, cementu, vápna, skla, keramiky, celulózy, papiera, lepenky, kyselín a hromadných organických chemikálií, komerčná letecká doprava v rámci Európskeho hospodárskeho priestoru; ďalej podniky emitujúce oxid dusný (N₂O) z výroby kyseliny dusičnej, adipovej a glyoxylovej a glyoxalu; a perfluórované uhľovodíky (PFC) z výroby hliníka. V niektorých odvetviach sú do systému zahrnuté len zariadenia nad určitú veľkosť, niektoré malé zariadenia môžu byť vylúčené, ak vlády zavedú daňové alebo iné opatrenia, ktoré znížia ich emisie o ekvivalentné množstvo

[2] Aukcie v objeme 900 miliónov kvót plánované na obdobie 2014 - 2016 boli presunuté na obdobie rokov 2019 - 2020

blog Denníka N, 6.9. 2021

--

Témy všetkých troch vyššie uvedených textov spolu úzko súvisia a keďže ide o komplexnú problematiku so širokým dopadom - najmä na priemysel - 9. septembra sme v Bratislave zorganizovali medzinárodnú konferenciu s názvom **Priemysel na odchode?** s podtitulom *Ako znížiť riziko odchodu priemyslu zo Slovenska vplyvom rastúcej ceny povoleniek?* venovanú práve tejto problematike. Konferencia bola usporiadaná v spolupráci s Asociáciou priemyselných zväzov a dopravy pod záštitou Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky. Viac o jej obsahu, jednotlivých rečníkoch a výstupoch z konferencie sa dočítate [v sekcii Podujatia na strane 11.](#)

Nedávajme homeopatiká chudobným deťom

Róbert Chovanculiak



Keby začalo slovenské zdravotníctvo plošne predpisovať Rómom homeopatiká, tak by z toho bola kauza ako Brno. Keď posielame Rómov do škôl, ktoré im nedokážu v živote nijako pomôcť, tak len mávneme rukou. miesta a nedostatok zamestnancov. Tento pohľad z lietadla však skresľuje skutočný vývoj.

Na Slovensku funguje služba, o ktorej všetci vedia, že nijako nepomáha. Napriek tomu prežíva rok čo rok, využívajú ju desiatitisíce zákazníkov a jej cena v čase pomerne rýchlo rastie. Ak si predstavujete, že hovorím o zázračných metódach chudnutia alebo nejakej homeopatickej lekárni, tak ste na omyle. Hovorím o základných školách, ktoré navštevujú Rómovia z vylúčených komunít.

Tieto deti nastúpia na základnú školu do nultého alebo prvého ročníka a viac ako štvrtina z nich na konci školského roka prepadne. Následne prepádajú aj ďalšie deti vo vyšších ročníkoch a nakoniec ukončia povinné vzdelávanie v 15 rokoch v 6., možno 7. triede ZŠ. Týmto deťom neostane nič iné, ako nastúpiť na dvojročnú odbornú školu a vyučiť sa za pomocného murára alebo ženu v domácnosti.

Nikto tu netvrdí, že zo všetkých detí by sa mali stať akademici a vysokoškolsky vzdelaní ľudia. Lenže veľký problém je to, že značná časť detí z určitého prostredia končí systematicky bez poriadne ukončenej základnej školy. Pričom tieto deti majú určite väčší potenciál. V súčasnom školstve však nemajú šancu z viacerých dôvodov.



Po prvé, sú to deti, ktoré často neovládajú dobre slovenský jazyk, čo je problém, keď sa v škole vyučuje len po slovensky. Po druhé, prichádzajú z prostredia extrémnej chudoby a absencie kultúrnych zvyklostí, ktoré väčšinová populácia a jej deti považujú za samozrejmosť. Prepojenie medzi snahou a výsledkom, rešpektovanie formálnych pravidiel alebo víziú budúcnosti a kariéry nemajú deti z vylúčených komunít rodinne vžitú. Automaticky tak nezapadnú do formálneho prostredia školy a začnú ho vnímať ako nepriateľské.

Kľúčová otázka je: „Čia je to chyba?“ Môžeme sa na to pozerieť tak, že tieto deti nezvládli požiadavky, ktoré na ne škola kladie, zlyhali, a preto je to ich chyba. Toto je však prístup, ktorý je možný len vo verejnom sektore - kde keď služba nefunguje, tak obviníte zákazníka. Ale aj vo verejnom sektore sú určité hranice.

Keby začalo slovenské zdravotníctvo plošne predpisovať Rómom homeopatiká alebo zázračné kryštály, tak by z toho bola kauza ako Brno. Keď posielame Rómov do škôl, ktoré im nedokážu v živote nijako pomôcť, kde sú od začiatku odsúdené na neúspech a utvrdia sa v predstave, že svet gadžov nie je pre nich, tak len mávneme rukou.

Čo s tým? Ľahké a rýchle riešenia neexistujú. Ale dajú sa aspoň vytvoriť podmienky, aby sa veci rozhýbali správnym smerom. Zčať by sme mohli odstránením byrokraticko-regulačnej kazajky, v ktorej držíme školstvo. Dva príklady.

Na Slovensku neexistuje možnosť pre deti s materinským jazykom iným ako slovenčina, aby sa mohli v bežných školách učiť slovenčinu podľa iných než štandardných osnov. Hlúpa regulácia, ktorú sa v roku 2018 snažila Zuzana Zimenová odstrániť. Nakoniec jej návrh parlamentom neprešiel.

Inou hlúpou reguláciou je napríklad prísne rozdelenie detí do ročníkov podľa veku. A pritom existujú mnohé príklady toho, ako práve vekovo zmiešané triedy pomáhajú udržiavať stabilnejšiu atmosféru, pomáhajú deťom a motivujú ich, aby sa v škole snažili. Napríklad Juraj Čokyna v knihe *A okraje máš kde?* opisuje, ako staršie deti na základnej škole, ktoré mnohokrát prepadli a už nemali šancu dokončiť školu, ľutovali, že sa nezačali snažiť skôr. Následne nahráli videoodkaz pre svojich mladších spolužiakov, aby brali školu vážnejšie a nedopadli ako oni. Nebolo by lepšie, keby nemuseli nahrávať videá, ale mladšie deti by videli a mohli interagovať počas vyučovania priamo so staršími spolužiakmi?

Takéto parametrické zmeny môžu pomôcť, ale skutočnú zmenu prinesú až paradigmaticky odlišné modely škôl. V dnešnom školstve funguje jeden štátny vzdelávací program, jeden typ kolónok a jedna štátna školská inšpekcia, ktorá to všetko kontroluje. Ale deti, ktoré prichádzajú do školy z generačnej chudoby, potrebujú úplne iný prístup. Sú často roky pozadu za vývojom väčšinových detí a hodiť ich do štandardnej, všetkými reguláciami pomazanej školy znamená odsúdiť ich na neúspech. Takéto školy potom nie sú služba, ktorá by deťom poskytovala základné vzdelanie a výchovu, ale skôr služba akejsi certifikačnej jednotky, ktorá len oddelí deti, ktoré zvládajú štandardné požiadavky v presne stanovených ročníkoch, a tie, ktoré nezvládajú, nechá prepadnúť.

V USA na pomoc takýmto deťom zaťaženým generačnou chudobou vznikol úplne nový inovatívny typ škôl nazývaný „No excuses“. Ide o školy, ktoré zakladajú podnikatelia a ľudia z neziskového sektora, a ich heslo „No excuses“ (žiadne výhovorky) sa nevzťahuje na deti a ich rodičov – teda zákazníkov. Ale na samotné školy, ktoré sa zaviazali, že už nebudú hľadať žiadne výhovorky, prečo chudobné deti nezvládajú školu, ale upravili svoje organizačné, manažérske a pedagogické fungovanie, aby sa im prispôbili.

Tieto „No excuses“ školy nevznikli vo vzduchoprázdne, ale umožnilo ich zlegalizovanie paralelného vzdelávania vo forme takzvaných charterových škôl. Ide o školy, ktoré nemusia spĺňať všetky možné regulácie a povinnosti tradičných škôl a môžu vytvárať radikálne inovatívne prístupy k vzdelávaniu. Jediné, čo musia, je preukazovať výsledky – napríklad v podobe základnej gramotnosti. To znamená, že deťom odovzdajú

dostatočné vedomosti a zručnosti. Empirické štúdie ukazujú, že sa im to naozaj výrazne darí. Deti zo znevýhodneného prostredia, ktoré chodia do týchto škôl, dosahujú priemerné výsledky detí zo štandardných škôl.

Ako priniesť na Slovensko takúto možnosť? Návrhov už bolo viacero. Autor tohto článku navrhoval po vzore charterových škôl umožniť vznik takzvaných autonómnych škôl, ktoré by fungovali popri štandardných školách. Momentálne sa rozbieha iniciatíva s názvom Eduvolucia, ktorej cieľom je prechod od súčasnej monokultúry vzdelávania k možnosti fungovať v paralelnom systéme, ktorý bude výrazne voľnejší a otvorenejší k inovatívnym prístupom vo vzdelávaní. Prijatie takejto zmeny neprinesie automaticky lepšie školy a kvalitnejšie vzdelanie pre chudobné deti, ale vytvorí plodné podhubie, odkiaľ môžu začať vyrastať miesta, kam budú rady chodiť aj deti, ktoré v dnešných školách často vidia svojho nepriateľa číslo jeden.

Denník N, 19.8. 2021

Je tu reforma!

Martin Vlachynský



Veľká reforma zdravotníctva je tu. Že ste si to ani nevšimli? Zásadné zmeny v oblasti nemocníc, ambulantnej sféry a zdravotných poisťovní sa nenápadne napchali všetky do jedného [legislatívneho procesu](#). S ním šup do pece počas vrcholiacich prázdnin. (Viac o našich pripomienkach k tejto novele zákona si môžete [prečítať tu](#).)



O optimalizácii nemocníc sa zapísali stohy papiera za ministerky Kalavskej. Projekt, ešte pod názvom stratifikácia“ dopadol ako Titanic. Najskôr okázala plavba, kým ho náhle nepotopil do seba zahladený kapitán. Nová vláda prišla s ale úplne novým projektom pod názvom Optimalizácie siete nemocníc, prezývaná OSN. Ale všetci vieme, že je to vlastne to isté.

Myšlienka optimalizácie znie na papieri dobre a potrebné. Kto by nechcel, aby nemocničný sektor fungoval optimálnejšie?! Problém nie je v myšlienke, ale v možnostiach jej implementácie. Chýba súhra s inými potrebnými zmenami. Je to ako pri skupinovom tanci – ak jeden tanečník vykročí, ale ostatní zostanú stáť, figúra sa nepodarí.

Najskôr rýchla pochvala – na rozdiel od stratifikácie, OSN už uvažuje aj o zmenách v ambulantnom sektore. Rozvrstvenie siete nemocníc by však malo vykročiť v súlade s budovaním celého „základného poistného balíčka“, teda nároku pacienta. Takto zadefinujem popredu nárok poistenca v oblasti ústavnej zdravotnej starostlivosti (teda akú by mal mať poistenec dostupnosť jej služieb), bez toho, aby som konal v synergií s možnosťami nároku v iných oblastiach.

Druhým zásadným problémom sú samotné nemocnice. OSN s nimi narába ako v stolnej hre, ako by to boli identické typy figúrok – malá, stredná, veľká. Ale ako to vie? Najmä pri štátnych (ale aj mnohých neštátnych) nemocniciach neexistuje poriadne finančné plánovanie. Nie je známy stav kapitálu, nie sú žiadne stredno- a dlhodobé plány, rezervy, investičné projekty, nič. Ministerstvo pozná svoje vlastné nemocnice ako-tak materiálne (budovy, počet lôžok, počet zamestnancov), ale nič netuší o stavoch a tokoch hodnoty v nich. Ved' ešte donedávna nemali štátne nemocnice ani zjednotené účtovníctvo. Bez toho sa však optimálna sieť stavia naslepo. Štátne nemocnice sú podniky so stámillionovým obratom a tisíckami zamestnancov, no manažované sú ako školské družiny. Aj to je dôsledok zarezanej transformácie.

Toto nie je ani tak kritika ministerstva, ale vlády. Reformy sú pre ňu ako slanina v komore – každý príde kedy chce a kúsok si slávnostne odreže. Bohužiaľ, od roku 2006 tu nebola vláda, ktorá by dokázala konať reformne ako celok. A je to už cítiť.

HN, 16.8. 2021

Ak vás téma zaujíma do hlbších detailov, nasledujúci text Martina Vlachynského k zdravotníckej novele je práve pre vás:

Reformný reštart

Martin Vlachynský



V medzirezortnom pripomienkovom konaní sa ocitla trojnovela, ktorá má ambíciu byť hlavnou zdravotníckou reformou tejto vlády. Teda, ak odhliadneme od toho, že jednu tretinu tvorí stará dobrá stratifikácia a druhú ešte starší hon na zisk zdravotných poisťovní. Odhliadnime teraz od obsahu. Aj keby jeho obsah bol vašou šálkou kávy a tento zákon prešiel parlamentom, tak pre slovenské zdravotníctvo sa toho moc nezmení.

Naša predstava o reformách za posledných 20 rokov značne degradovala. Stačí akákoľvek zmena čohokoľvek, aby sme sa uspokojili s naplnením definície reformy. Miesto toho, aby sa hľadala synergia naprieč jedným sektorom (napríklad nárok pacienta-výdavkové pravidlá pre poisťovne – reforma nemocníc - ...) alebo nebodaj naprieč sektormi (financie-zdravotníctvo-školsťvo), tak sa s „refomami“ handluje. Ja ti odobrim pol kila regulácie zisku, ale ty mi zahlasuješ za desať deka vlakov zadarmo a tri plátky rodičovského bonusu. Diskusia o slovenskom zdravotníctve sa pohybuje v istom názorovom vákuu. Nebavíme sa o tom, aký systém vlastne chceme. Aké sily v ňom majú pracovať, kto má mať akú úlohu. Bavíme sa dookola len o potrebách – viac peňazí, lepšie dáta, viac inovácií.

Dlhodobu sa ignoruje fakt, že slovenské zdravotníctvo bolo pred 15 rokmi postavené na určitom modeli. Konkrétne na modeli manažovanej konkurencie, ktorý v rôznej miere funguje v Holandsku, Švajčiarsku, či Nemecku. Logika tohto modelu je jasná. Ciele systému, ako je dostupnosť, či miera kvality, určuje štát. Tieto ciele však dosahujú neštátni hráči v systéme – poskytovatelia a poisťovne. Používajú pritom nástroje riadenia založené na štandardnom podnikateľskom manažmente, nie byrokratické nástroje.



Za posledných 15 rokov tu bol dostatok času aj politického výtlaku, aby sa model manažovanej konkurencie prerobil nazad na centralizovaný Semaškov, alebo Beveridgov model. Nestalo sa tak, pretože by to bolo zložitejšie, ako obnoviť JRD. Miesto toho sa systém len mrzačil nekonečnými novelami. Je ako zajac, ktorý sa hrá na medveďa.

Aj zdravotníctvo je výrobný sektor, ktorý produkuje tovary a služby pre zákazníkov. Byrokratický systém manažmentu pomocou tabuliek, politických nominantov, nariadení a krátkodobých detailných rozpočtov produkuje hlboko suboptimálne výsledky. Zároveň však platí, že rola zdravotníctva ako sociálnej služby je pevne zakotvená v slovenskej spoločnosti. To znamená zachovanie rozsiahleho prerozdelenia naprieč príjmovými skupinami a minimálne finančné bariéry dostupnosti služieb pre občana. Dnešný systém však speje k dvojkoľajnosti. Bohatšia a vzdelanejšia časť obyvateľov sa dokáže v budúcnosti odstrihnúť a využívať moderné globálne služby, kým zvyšok obyvateľstva bude zajatcom čoraz schátralejšieho prídelového zdravotníctva.

V diskusii mi od politikov, ale aj záujmových združení chýba odpoveď na jednoducho formulovanú otázku: aký systém chcete? Chcete systém manažovanej konkurencie? Dobré, tak poďme sa baviť, ako ho dobudovať. Chcete niečo iné? Dobré, ale pomenujte to konkrétne, nie prázdny floskulami ako „štát musí prevziať opraty“ alebo „prvoradý je záujem pacienta“.

Ja vám napíšem moju predstavu. Centralizovaný byrokratický systém, založený na tabuľkách, nefunkčných plánoch a mikromanažmente je v nej nahradený systémom, v ktorom odvetvia spojené s manažmentom zdravia súťažia o zákazníka, investujú, inovujú a využívajú nástroje podnikateľského, nie politického plánovania. Systém, ktorý dokáže odlišiť sociálnu časť (katastrofické zdravotné udalosti s veľkým dopadom na život) a spotrebnú časť zdravotníctva (bežné každodenné služby).

Systém, v ktorom sektor asistuje zákazníkom v celoživotnom manažmente ich zdravia. K tomuto cieľu by mali viesť aj nasledovné opatrenia:

- Prechod od daňového financovania k daňovo-poistnému financovaniu. Zavedenie nominálneho poistného, podporeného z verejných zdrojov.
- Upustenie od centrálného plánovania výroby v podobe programového rozpočtovania a jeho nahradenie cieľovaním balíka služieb, ktorý má byť dostupný všetkým poistencom.
- Zadefinovanie základného balíka služieb, vrátane časovej a geografickej dostupnosti, dokončenie štandardov a jasných (a dodržiavaných) pravidiel na vstup nových liekov a technológií do tohto balíka.
- Otvorenie možnosti ponúknuť alternatívny (nie nadstavbový) poistný balík, vrátane možnosti zazmluvnených zahraničných poskytovateľov.
- Zvýšenie konkurencie poistného trhu rozdelením dominantnej štátnej poisťovne a predajom jej častí.
- Otvoriť možnosti selektívneho kontraktovania poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (úprava minimálnej a pevnej siete poskytovateľov).
- Dokončenie transformácie štátnych zariadení, (prípadné) poskytnutie štartovacieho kapitálu a podstatne väčšia autonómia v riadení (vrátane mzdovej agendy) a následný zákonný zákaz oddlžovania.
- Sfunkčnenie ÚDZS, ktorý má byť odpolitizovaným garantom kvality a dozorom nad zdravotnými poisťovňami. Finančná časť dozoru postupne presunutá pod NBS.
- Zavedenie finančnej spoluúčasti vybraných skupín poistencov.
- Jasnejšie rozdelenie finančnej zodpovednosti za zdravotnú (zdravotníctvo) a vzdelávaciu časť (školsťvo).
- NCZI. Tu potrebujem poradiť, pretože ma napadá len zhasnúť, zavrieť a zahodiť kľúče.

Zdravotky mi neponúkli celé vydanie, takže tu nejdem za jednotlivé body argumentovať. (Ak by ste ale mali záujem, celú publikáciu s názvom Reformný reštart v zdravotníctve na túto tému nájdete ako [PDF na webe INESS tu](#).) Pokojne sa nad týmto zoznamom rozčúľte, napadnite ho, spláchnite. Ale prosím, popri tom všetkom, spravte si váš vlastný zoznam pre reformný reštart. Aký je cieľ (ideálne to bude niečo sofistikovanejšie ako „všetko všetkým a zadarmo“) a akými krokmi ho dosiahnuť. Pretože inak sa donekonečna budeme točiť v kruhu.

Zdravotnícke noviny, 2.9. 2021

Cena za dôchodkový kompromis so Sme rodina je privysoká



Radovan Ďurana

Ak tento nešťastný krok nezastaví koalícia, malú nádej ešte máme v Ústavnom súde.



Keď sme pred piatimi rokmi vydávali publikáciu s názvom [Dôchodky v politickom ohrození](#), nevedeli sme, aký prorocký názov to bude. Ukázali sme, že zvýšenie veku odchodu do dôchodku a zníženie štedrosti dôchodkov sú nástroje, ktorými sa dá udržať deficit dôchodkového systému na znesiteľnej úrovni. No zároveň sme varovali, že bez politickej vôle to nepôjde.

Vôľa však odišla na mnohoročnú dovolenku a nahradila ju chuť rozdávať a to radikálne. Najprv zavedenie minimálneho dôchodku, potom dôchodkový strop a nakoniec skorozavedenie 13. dôchodku. Po voľbách nastúpil analytický optimizmus, dúfajúci v návrat politickej vôle opäť v dôchodkoch upratať.

Časť analytikov chválila zavedenie len polovične drahého 13. dôchodku, no zjavne vtedy netušila, že môže prísť ešte niečo drahšie. Na zrušenie ústavného stropu veku odchodu do dôchodku tou istou stranou, ktorá ho pôvodne podporovala, nestačili scenáre katastrofického deficitu. Cenou za udržateľné dôchodky sa stal rodičovský dôchodok.

Náklady na rodičovský dôchodok sú porovnateľné s cenou 13. dôchodku. Dôchodcom pridá viac ako pol miliardy ročne. Je to hodnotový návrh, ktorý vychádza už zo 14 rokov starého návrhu Vladimíra Palka, vtedy člena KDH. V susednom Česku sa zhodou okolností vedie rovnaká debata. Parlamentom už prešiel návrh na zavedenie rovnakej dávky 500 Kč za každé vychované dieťa, pričom poberať ho budú na 90 percent len ženy. I napriek tomu, že tento návrh priniesla ľavicová strana ČSSD, bude oproti slovenskému návrhu o 40 percent lacnejší.

Slovenský návrh podporí rovnakou sumou aj mužov, aj ženy. Akurát ženy bude podporovať dlhšie, viac sa dožívajú. Je plne zásluhový, to znamená, viac zarábajúce deti budú odmeňovať výchovu rodičov štedrejšie. Výchova, ktorej výsledkom sú pracujúce deti v zahraničí, alebo zdravotne postihnuté, nepracujúce deti, sa neodmeňuje. Bohvieako si nepolepšia ani rodičia, ktorých deti pracujú za minimálnu mzdu napríklad v sociálnych službách.

Pravičiar sa môžu na tento návrh pozerať ako na zníženie daňového zaťaženia - veď z tohto „výhovného“ sa veľmi pravdepodobne stane vreckové, ak nie pre deti, tak pre vnukov. Tento pohľad je však krátkozraký. Po prvé, rodičovský bonus zvýši odvody, po druhé, čaká nás daňová reforma.

Ministerstvo práce chce urobiť to, čo si nedovolili ani Ficove vlády. Zrušiť strop na sociálne odvody. Používa na to dva zavádzajúce argumenty. Vraj aj úrazové poistenie nemá strop, takže aj na dôchodky sa dá prispievať bez obmedzenia príjmov, ktoré je dnes na úrovni sedemnásobku priemernej mzdy. Problém je, že na rozdiel od dôchodkového poistenia, kde je poistencom zamestnanec, úrazovo je poistený zamestnávateľ. Nie je to teda identická situácia, veď úrazové poistenie musí platiť zamestnávateľ za študenta aj vtedy, keď si uplatňuje úľavu na dôchodkové poistenie.

Druhý argument je zvýšenie solidarity. Solidarita a spravodlivosť sú najobľúbenejšie politické kladivá. Nemajú mierku, nedajú sa merať, a teda „zvyšovať solidaritu“ možno donekonečna. Politické perpetuum mobile. Lenže už dnes sú ľudia s vysokými príjmami veľmi solidárni a to hneď trikrát.

Do výpočtu dôchodku sa berie len vymeriavací základ do výšky trojnásobku priemernej mzdy, zhruba tritisíc eur. Všetko, čo človek odvedie zo sumy medzi tromi až siedmimi tisícmi eur (súčasný strop odvodov), je čistá daň. Človek so mzdou 7000 eur solidárne prispeje 1400 eur mesačne, ktoré sa na jeho dôchodku nijako neprejavia. A nielen to, najvyššie dôchodky sú navyše krátené.

Maximálny dôchodok teda nie je trojnásobok dôchodku človeka s priemernou mzdou, ale len 2,44-násobok. To je ten druhý stupeň solidarity. Mohli by sme pridať aj tretí stupeň, ktorý je na úrovni dane z príjmov fyzických osôb. Efektívna daňová sadzba dobre zarábajúcich ľudí je 20 percent, kým sadzba priemernej mzdy len okolo desať percent. To však ministerstvo práce nemusí zaujímať, veď má na starosti odvody, nie dane.

Solidarita sa však vždy dá „zvýšiť“, a tak ministerstvo navrhlo zrušenie stropu úplne. Aby mohol človek s príjmom desaťtisíc eur odvieť solidárnu daň 2400 eur. Čítate dobre v jeho prípade ide o 24-percentnú sadzbu z hrubej mzdy. Je to viac, ako tento človek zaplatí na dani z príjmov.

Nový návrh má tejto skupine pracujúcich zobrať 180 miliónov eur ročne.

Ľudí s vysoko nadštandardnými príjmami zúfalo potrebujeme. Sú to vysokopostavení manažéri zahraničných firiem, vlastníci slovenských firiem, investori, podnikatelia. Zrušenie stropu môže ich, ako aj celé centrály vyhnáť do zahraničia. Zvyšovaním daní sa noví zahraniční investori nelákajú.

Ak tento nešťastný krok nezastaví koalícia, malú nádej ešte máme v Ústavnom súde. Ten by mohol rozhodnúť podobne, ako ten český pred desiatimi rokmi. Rozhodoval o pomere výšky invalidných odvodov a zaplatenej sume odvodov. Českej vláde jasne vysvetlil, že ak chce mať poistný systém, nemôže byť rozdiel medzi zaplatenými odvodmi a výškou dávok taký vysoký. V Česku pritom nešlo o úplné zrušenie stropov, len o nepomer v dávkach a česká vláda nakoniec musela dávky dobre zarábajúcim zvýšiť. Slovenský návrh na zrušenie stropov by český súd určite odmietol, pokiaľ by vláda dôchodkový systém neprekopala od základu, a prestala hrať hru na poistenie a zásluhovosť.

Okrem zrušenia stropov navrhlo ministerstvo ešte znížiť štedrosť dôchodkov a to tak, že novopriznávané dôchodky budú o niekoľko percent nižšie, ako pred reformou. Je to jeden z mála nástrojov, ktorými sa dá deficit dôchodkov znižovať. Bohužiaľ, výnos tohto určite nepopulárneho opatrenia má byť použitý na krytie nákladov nových rodičovských dôchodkov.

Dôchodkovú novelu nemôžeme odmietnuť ako celok, veď predsa definuje zrušenie dôchodkového stropu, čo je fiškálne najdôležitejší krok. Cena tejto povinnej jazdy, závisia od nej peniaze z plánu obnovy, je však príliš vysoká. Kompromisné riešenie však existuje. Zníženie nákladov rodičovského dôchodku na polovicu, ponechanie stropov odvodov a zrušenie dôchodkového stropu by prinieslo nielen žiadané politické body, ale aj zníženie deficitu v dlhodobom horizonte, zachovanie súčasnej atraktivity daňového systému, a absenciu rozhodovania Ústavného súdu.

Denník E, 11.8. 2021

Tejto téme sme sa venovali aj v podcaste **INESS NA DNES #54: Dôchodková reforma: Ešte horšie, ako sme dúfali.**

Po letnej prestávke sme opäť spustili vydávanie týždenného newslettera **Týždeň s INESS**, v ktorom vždy nájdete prehľad najdôležitejších tém posledného týždňa.



TÝŽDEŇ S INESS

Nadalej pokračujeme aj so zasielaním týždenného newslettera Týždeň s INESS. Ak chcete aj vy dostávať tento stručný týždenný prehľad našich reakcií na aktuálne témy, [kliknite sem](#). Následne si podľa jednoduchých inštrukcií aktualizujte svoje preferencie v odbere našich emailov. Alebo nám len napíšte na lydia.jakubjakova@iness.sk a my vás do zoznamu zaradíme sami. Samozrejmosťou je aj jednoduché odhlásenie v prípade, že vás náš newsletter nechytí za srdce.

Nové publikácie

INT 3/2021: Desatoro otázok pre ministra práce k zvyšovaniu minimálnej mzdy

Zo zvyšovania minimálnej mzdy sa stál každoročný jesenný folklór. Minimálna mzda je však zlý nástroj na naplnenie dobrého cieľa. Zvyšovanie príjmov ľuďom s nízkymi mzdami prostredníctvom centrálnej, plošnej a povinnej cenovej regulácie nutne prináša so sebou nezamýšľané dôsledky. Tými najčastejšie býva zánik pracovných miest a brzdenie vzniku nových, zvyšovanie cien tovarov a služieb a obmedzenie možnosti rôznym znevýhodneným skupinám obyvateľstva zaradiť sa do pracovného života v zaostávajúcich regiónoch.

Odborná verejná diskusia o negatívnych dopadoch prudkého zvyšovania minimálnej mzdy na Slovensku však zúfalo chýba. Preto sme pripravili pre súčasného ministra práce 10 otázok a vyzývame ho, aby ich verejne zodpovedal predtým, ako sa rozhodne aj tento rok pristúpiť k zvýšeniu minimálnej mzdy na rok 2022.

V publikácii tých 10 otázok zasadzujeme do kontextu vývoja na trhu práce počas pandémie. Ten zďaleka nie je taký ružový ako sa pokúša prezentovať samotné ministerstvo práce. A preto považujeme za ešte nebezpečnejšie pokračovať v ďalšom zvyšovaní minimálnej mzdy.

Publikáciu si vo formáte PDF môžete [voľne stiahnuť tu](#). A tiež si môžete vypočuť aj [diel Na Vršku](#) venovaný tejto téme:



Podujatia

Konferencia: Priemysel na odchode?

Vo štvrtok 9. septembra sa v priestoroch hotela Radisson Blu Carlton v Bratislave uskutočnila expertná medzinárodná konferencia **Priemysel na odchode?**, ktorú organizoval inštitút INESS v partnerstve s Asociáciou priemyselných zväzov a dopravy a pod záštitou Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky.



Celkovo 13 rečníkov v dvoch paneloch prednášalo a diskutovalo na tému dekarbonizácie ekonomiky v kontexte prudko rastúcich cien emisných povoleniek a cien elektriny a o dopadoch tejto situácie na slovenský priemysel. Európsky priemysel zažíva šokový rast cien povoleniek a následne aj elektriny, keď ceny oboch za posledný rok narástli o viac než 100 percent.



- Emisný cieľ dosiahnuť 55% pokles do roku 2030 v EÚ je extrémne ambiciózný a nákladný, ale zároveň už prakticky neovplyvniteľný. Rastúce ceny elektriny sú jedným z prvých hmatateľných prejavov týchto nákladov.
- Jedinou možnou odpoveďou do budúcnosti je rozsiahla elektrifikácia priemyslu v Európe, ktorá si vyžiada obrovské investície do budovania nových zdrojov a odolnejších sietí.
- Ani tieto investície nezaistia európskemu priemyslu konkurencieschopnosť na medzinárodnom trhu.
- Uhlíkové clo (Carbon border adjustment mechanism) by malo zvyšovať ceny zahraničných producentov, ale jeho férové nastavenie je len ťažko dosiahnuteľné.

Na účely kompenzácie vysokých cien elektriny majú slúžiť príjmy z predaja emisných povoleniek. Aktuálne sa však tieto príjmy na Slovensku na kompenzácie využívajú len vo veľmi malej miere, niekoľkonásobne nižšie ako napr. v Českej republike. To spôsobuje, že niektorí slovenskí výrobcovia majú sťaženú konkurenčnú pozíciu nielen voči Číne a iným krajinám mimo EÚ, ale aj voči iným členským štátom, ako je Nemecko, Francúzsko, či Česká republika. I napriek ochote Ministerstva životného prostredia navýšiť tieto kompenzácie, toto rozhodnutie je závislé na prebiehajúcom vyjednávaní o schodku rozpočtu verejnej správy.

Konferencia Priemysel na odchode? Ukázala, že verejná diskusia o dopadoch klimatických politík EÚ na Slovensku nie je dostatočná. Viac pozornosti by sa malo venovať dopadovým štúdiám a reálnejšiemu plánovaniu kompenzačných mechanizmov.

Fotky z podujatia, a tiež niektoré prezentácie rečníkov sú dostupné na webe konferencie: <http://priemysel2021.eu>.



Prihlasovanie do 5. ročníka Ekonomickej olympiády je spustené!

Milí učitelia a stredoškólači, otvorili sme prihlasovanie do 5. ročníka **Ekonomickej olympiády**! Pár klikmi prihlásite svoju školu, študenti otestujú svoje vedomosti v online teste a pedagógovia získajú komplexnejší prehľad o tom, na čo zamerať svoju výučbu ekonómie. Okrem toho môžu súťažiaci získať vynikajúce ceny a byť prijatí na vybrané vysoké školy bez prijímacích skúšok.

Do Ekonomickej olympiády sa jednoducho **prihlásite** na webe: <https://ekonomickaolympiada.sk/> - urobiť tak môžete až **do konca nemebra 2021**. Rovnako tam nájdete aj všetky informácie o aktuálnom, ako aj predchádzajúcich ročníkoch olympiády.

Výborným materiálom nie len na prípravu na Ekonomickú olympiádu je **Učebnica ekonómie v 31 hodinách**, ktorú sme v preklade z litovského originálu vydali v roku 2019. Objednať si ju môžete [na tomto linku](#).

S riaditeľkou Ekonomickej olympiády Monikou Budzák sme pre vás tiež pripravili **video-podcast**, v ktorom sa dozviete všetko o priebehu súťaže, jednotlivých kolách či type otázok, a dostanete aj informácie z prvej ruky - ako olympiádu vnímajú samotní účastníci - študenti stredných škôl, ale aj odborná porota. V prípade akýchkoľvek otázok nás neváhajte kontaktovať na eo@iness.sk.

Tiež máme pre vás zaujímavý - a veríme, že aj inšpiratívny text, v ktorom popisujeme **3 zistenia o stredoškóľakoch z Ekonomickej olympiády**.

V poslednom ročníku 2020/2021 sa do olympiády zapojil rekordný počet študentov - až **8 500 stredoškóľakov** z celého Slovenska. Veríme, že v nadchádzajúcom 5. ročníku sa nám aj spolu s vami podarí tento rekord opäť prelomiť!

Tešíme sa na vašu účasť!





Ekonomická olympiáda

Prihlasovanie do 5. ročníka Ekonomickej olympiády je otvorené!

ekonomickaolympiada.sk

Seminár pre novinárov - Desatoro otázok pre ministra práce k zvyšovaniu minimálnej mzdy

19. augusta 2021 sa v priestoroch INESS uskutočnila tlačová konferencia k plánovanému zvýšeniu minimálnej mzdy na Slovensku, na ktoré sme reagovali aj novou publikáciou s názvom **Desatoro otázok pre ministra práce k zvyšovaniu minimálnej mzdy**. Odborná verejná diskusia o negatívnych dopadoch prudkého zvyšovania minimálnej mzdy na Slovensku totiž zúfalo chýba. Preto sme pripravili pre súčasného ministra práce 10 otázok a vyzývame ho, aby ich verejne zodpovedal predtým, ako sa rozhodne aj tento rok pristúpiť k zvýšeniu minimálnej mzdy na rok 2022. Viac o publikácii samotnej sa dočítate vyššie [na strane 11 v sekcii Nové publikácie](#).



Vlogy a podcasty

Na Vŕšku #82 - Desatoro otázok o minimálnej mzde

Róbert si #navrsku pripravil 10 otázok pre ministra práce a posielame mu ich na diaľku. Spísal ich aj do publikácie Desatoro otázok pre ministra práce k minimálnej mzde, ktorá nadväzuje na publikáciu 45 dôvodov, prečo zmraziť minimálnu mzdu. A pozor, tento diel obsahuje aj bonusovú časť so 7 Ultimátnymi Argumentami proti minimálnej mzde!



Na Vŕšku #83 - Emisné povolenky

Dražie nám elektrina, všimli ste si? My áno, preto sme sa #navrsku bavili o trhu s elektrinou, emisných povolenkách a uhlíkových plánoch Európskej únie.

Tejto téme bola venovaná aj medzinárodná expertná konferencia **Priemysel na odchode?** o ktorej sa viac dočítate [na strane 11 a 12 v sekcii Podujatia](#).



Na Vŕšku #84 - Decarbonisation, electricity and EU industry with Cillian O'Donoghue

Téme dekarbonizácie, emisných povoleniek a súvisiacim dopadom - najmä na priemysel - patrilo aj špeciálne anglické vydanie #navrsku - naším hosťom bol jeden z rečníkov medzinárodnej konferencie **Priemysel na odchode?** (viac o konferencii [v sekcii Podujatia](#)) Cillian O'Donoghue z Eurometaux - Európskej asociácie výrobcov neželezných kovov.



INESS na DNES #54: Dôchodková reforma: Ešte horšie, ako sme dúfali

Čo všetko chce meniť dôchodková reforma? Okrem rodičovského dôchodku je medzi návrhmi zrušenie stropov odvodov do sociálnej poisťovne, ale aj opätovné naviazanie odchodu do dôchodku na vývoj strednej dĺžky života. Na nové opatrenia, ich cenu a dopady sme sa pozreli v #INESSnaDNES s Radovanom Ďuranom.



INESS publikácie



Povinné zvyšovanie príjmov ľuďom s nízkymi mzdami nutne prináša so sebou nezamýšľané dôsledky. Tými najčastejšie býva zánik pracovných miest a brzdenie vzniku nových. Ministrom práce preto kladieme 10 otázok a vyzývame ho, aby ich verejne zodpovedal, kým sa rozhodne opäť zvýšiť minimálnu mzdu.



Publikácia **Reformný reštart v zdravotníctve** je výzvou k zakotveniu systému do jasnej štruktúry síl a vzťahov tak, aby bol pripravený čeliť výzvam nielen dnešným, ale aj výzvam budúcnosti. Vyzývame k dotiahnutiu pôvodného zámeru reforiem 2004-2006: vytvorenie systému manažovanej konkurencie.

V publikácii s názvom **Ekonická analýza zákona o digitálnych trhoch** poukazujeme na nedostatky DMA a upozorňujeme na možné nezamýšľané dôsledky tejto regulácie. Okrem toho navrhujeme aj spôsob, ako upraviť navrhovaný postup regulovania internetových spoločností



V roku 2021 sa opäť rozhorela debata na tému daňového zaťaženia živnostníkov. V publikácii upozorňujeme na to, že odmena živnostníka má dve ekonomické zložky – podnikateľskú odmenu (zisk) a odmenu za prácu. Preto nemá zmysel porovnávať zdanenie týchto dvoch činností. My nemáme problém nízko zdanených živnostníkov, ale vysoko zdanených zamestnancov.



V roku 2018 bola príjmová nerovnosť na Slovensku najnižšia v EÚ. I napriek tomu si Slováci myslia, že príjmové rozdiely sú veľké a vláda by ich mala znižovať. V publikácii upozorňujeme, že nerovnosť príjmov je žiadúci stav a problémom je práve snaha o vymáhanie rovnosti. Pozornosť tak treba venovať nadmernej nerovnosti príjmov a sociálnej mobilite.



Next Generation EU, ľudovo známy ako „balík obnovy“ je 750-miliardový program Európskej únie, pripravený v súvislosti s pandemiou. V publikácii **Next Generation EU - Prečo sa báť balíka obnovy** vysvetľujeme dôvody, prečo tento program považujeme za ekonomicky nešťastný a ohrozujúci prosperitu krajín EÚ v budúcnosti.

INESS knihy



Kniha **Zlé peniaze** od Juraja Karpiša hľadá príčiny a opisuje priebeh krízy. Je písaná pre verejnosť s cieľom vysvetliť krízové ekonomické javy alternatívnym spôsobom. Súčasťou „sprievodcu krízou“ je popis dosahov krízy na životy bežných ľudí a príklady, ako sa s nimi dá vyrovnávať. Tento bestseller si môžete zakúpiť cez stránku zlepeniaze.eu, prípadne vo vašom kníhkupectve.



Medzinárodne oceňovaná učebnica **Ekonómia** v 31 hodinách reflektuje aktuálne potreby rozvíjania ekonomického myslenia, určená pre žiakov stredných škôl. Učebnica je spracovaná ako základný učebný text na podporu osvojovania, porozumenia a upevňovania vedomostí a zručností z oblasti základov ekonomického myslenia, ktoré žiaci majú získať na stredných školách.

RÓBERT CHOVANCULIAK: POKROK BEZ POVOLENIA



Kniha **Pokrok bez povolenia** je kompletný sprievodca svetom, kde Airbnb oživuje mŕtvý kapitál a konkuruje štátu v tvorbe regulácií, kde Kickstarter nahrádza vyberanie daní a pomáha financovať verejné služby a kde Bitcoin umožňuje budovať paralelnú spoločnosť, v ktorej neexistujú „vedúci“ a všetci máme kľúče od miešačky.

pokrokbezpovolenia.sk

Všetky publikácie a Policy Notes si môžete zdarma stiahnuť na stránke iness.sk v sekcii Publikácie.

Knihy je možné zakúpiť osobne v kancelárii INESS (okrem e-knží) alebo na dobierku objednávkou cez sekciu Knihy na stránke iness.sk.